

GARANȚIILE PROCESUALE ALE AGENTULUI SUB ACOPERIRE

PROCEDURAL SAFEGUARDS FOR THE UNDERCOVER AGENT

Artiom ENI, ORCID: 0000-0003-1775-5074
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

CZU: 343.132:343.163:343.575

e-mail: artiomeni@yahoo.com

The status of the subject of criminal proceedings implies the existence of rights and obligations, on the basis of which this subject exercises a procedural function and participates in the criminal procedural legal relations. The logical, systemic and grammatical method of researching the legislation in this field allows to identify the volume of rights and obligations enforceable against the undercover agent in order to establish his procedural guarantees and the limits of the functional powers of the procedural subject. Therefore, we aimed to identify the rights and obligations, the procedural guarantees that the undercover agent acquires, once the special investigative measure in the form of an undercover investigation is ordered, organized and carried out.

Cuvinte-cheie: atribuții, identitate, investigație sub acoperire, funcție procesuală, garanție, statut procesual.

INTRODUCERE

Categoria de subiecți ai procesului penal este diferită de cea pe care o cunoaște dreptul penal [1, p. 75].

În conformitate cu prevederile art. 1 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003 (în continuare – CPP), procesul penal reprezintă activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești cu participarea părților în proces și a altor persoane, desfășurată în conformitate cu prevederile prezentului cod [2, art. 1].

În literatura de specialitate se menționează că pentru a deține calitatea de subiect al procesului penal se cer a fi întrunite cumulativ următoarele condiții:

- 1) exercitarea funcției procesuale;
- 2) prezența statutului procesual penal, adică a totalității de drepturi și obligații;
- 3) participarea la raporturile juridice procesuale penale [3, p. 103].

În lumina acestor condiții, putem defini noțiunea de subiect al procesului penal ca fiind organele și persoanele care exercită o funcție procesuală, sunt titulari de drepturi și obligații suficiente pentru realizarea interesului procesual și apar în raporturile de drept procesual penal în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală.

Prin prisma criteriilor evaluate *supra*, statutul agentului sub acoperire se descrie sistemului subiecților procesului penal, fiind învestit cu drepturile și obligațiile care îi sunt opozabile în vederea exercitării atribuțiilor sale funcționale.

Volumul drepturilor și obligațiilor funcționale ale agentului sub acoperire implică viabilitatea unor garanții procesuale ale agentului, pentru garantarea securității juridice a statutului său, atunci când participă la raporturile juridice procesual penale.

MATERIAL ȘI METODE

Studiul dezvoltat are la bază analiza cadrului normativ pertinent investigației sub acoperire, și anume: Codul de procedură penală, nr. 122 din 14.03.2003, Legea privind activitatea specială de investigație, nr. 59 din 29.03.2012 (în continuare – Legea ASI), precum și doctrina relevantă în care s-a abordat statutul agentului sub acoperire.

Sub auspiciul metodei logice, de analiză și sinteză, metodei sistemice și gramaticale de cercetare a literaturii de specialitate și a cadrului normativ se propune identificarea garanțiilor procesuale ale agentului sub acoperire sub imperiul cărora scopul și sarcinile investigației sub acoperire ar fi realizate cu depășirea împotrivirilor ce rezultă din mediul operativ al investigației și garantarea securității agentului sub acoperire.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Agentul sub acoperire ca subiect procesual contribuie la administrarea probelor în cadrul urmăririi penale, prin acumularea datelor și informațiilor pentru descoperirea faptului existenței infracțiunii, deci exercită o funcție procesuală. Unele dintre atribuțiile acestuia sunt stabilite de prevederile art. 136-138 CPP RM și ale art. 30 din Legea privind activitatea specială de investigație, nr. 59 din 29.03.2012. Totodată, acesta participă la raporturile juridice procesual penale, și anume – este subiectul nemijlocit care efectuează măsura specială de investigație sub formă de investigație sub acoperire, fiind în raport de subordonare cu procurorul care a autorizat-o, punând la dispoziția acestuia în totalitate datele și informațiile obținute, având un interes procesual comun, ceea ce ne permite să conchidem că agentul sub acoperire se atribuie la grupul procesual al acuzării, contribuind la realizarea funcției de acuzare în procesul penal.

Potrivit art. 6 pct. 20 CPP, *investigator sub acoperire* este persoană oficială care exercită confidențial activitate specială de investigații, precum și altă persoană care colaborează confidențial cu organele de urmărire penală.

Alte prevederi normative cu caracter procesual penal nu definesc noțiunea de investigator sub acoperire, însă atât art. 136 alin. (4) CPP, cât și art. 30 alin. (4) din Legea ASI, stabilesc cercul de persoane care pot fi desemnate în calitate de investigator sub acoperire. Astfel, investigatorii sub acoperire sunt angajați, special desemnați în acest scop, din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informații și Securitate, Centrului Național Anticorupție, Departamentului instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției ori sunt persoane antrenate pentru efectuarea unei măsuri speciale de investigații concrete.

În contextul prevederilor prenotate, rezultă că investigator sub acoperire în cadrul procesului penal poate fi un ofițer de investigații, special desemnat în acest scop, din cadrul instituțiilor enumerate *supra* sau poate fi o altă persoană antrenată pentru efectuarea investigației sub acoperire.

Potrivit art. 12 alin. (1) din Legea ASI, ofițerul de investigații are următoarele drepturi:

a) să efectueze măsurile speciale de investigații potrivit competenței și în limitele legii;

b) să stabilească relații cu persoanele care și-au dat consimțământul de a colabora, în mod confidențial, cu subdiviziunile specializate;

c) să utilizeze sistemele informaționale ce asigură realizarea sarcinilor activității speciale de investigații;

d) să folosească, pe parcursul efectuării măsurilor speciale de investigații, în bază de contract sau prin acord scris, încăperile de serviciu, locuințele, mijloacele de transport, bunurile întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, unităților militare, precum și alte bunuri ale persoanelor fizice și juridice;

e) să fie instruit inițial și continuu.

Potrivit alineatului (3) al aceluiași articol, ofițerul de investigații are dreptul să refuze executarea indicațiilor scrise ale procurorului, ale ofițerului de urmărire penală dacă acestea sunt ilegale sau dacă există circumstanțe reale ce pun în pericol viața și sănătatea ofițerului.

În aceeași ordine de idei, în art. 11 din Legea ASI e stipulat că ofițerul de investigații are următoarele obligații:

a) să respecte drepturile și interesele legitime ale persoanei;

b) să întreprindă, în limitele competenței, toate măsurile în vederea apărării drepturilor și libertăților omului, protecției tuturor formelor de proprietate ocrotite de lege pentru asigurarea securității statului și a ordinii publice;

c) să execute ordonanțele ofițerului de urmărire penală, indicațiile scrise sau ordonanțele procurorului și încheierile instanței de judecată;

d) să informeze alte autorități care efectuează activitatea specială de investigații despre faptele ilicite devenite cunoscute, ce țin de competența acestor autorități, și să le acorde ajutorul necesar;

e) să respecte regulile de conspirație la exercitarea activității speciale de investigații;

f) să respecte confidențialitatea datelor cu caracter personal ce au devenit cunoscute în timpul efectuării măsurii speciale de investigații;

g) să respecte proporționalitatea dintre dreptul lezat și necesitatea măsurii ce se efectuează [4, art. 11, 12].

Observăm că drepturile și obligațiile stabilite pentru ofițerii de investigație poartă o semnificație generală pentru agentul sub acoperire.

Analizând cadrul normativ concludent investigației sub acoperire, nu am găsit o reglementare expresă a drepturilor și obligațiilor speciale ale agentului sub acoperire. Însă am încercat deducerea acestora pornind de la reglementările generale ale investigației sub acoperire cuprinse în prevederile art. 136, art. 137 CPP și ale art. 30 din Legea ASI, interpretate în coroborare cu prevederile art. 11 și art. 12 din Legea ASI.

Printre altele, urmează a fi notate prevederile art. 136 alin. (2) CPP și ale art. 30 alin. (2) din Legea ASI, potrivit cărora investigația sub acoperire se dispune prin ordonanță, în care se vor indica următoarele :

- 1) măsura specială de investigații autorizată;
- 2) perioada pentru care a fost autorizată măsura specială de investigații;
- 3) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire, precum și activitățile pe care acesta le va desfășura;
- 4) persoana sau persoanele supuse măsurii speciale de investigații ori datele de identificare ale acestora, dacă sunt cunoscute.

Totodată, potrivit art. 137 alin. (3) CPP, identitatea investigatorului sub acoperire este cunoscută numai procurorului și poate fi dezvăluită numai cu acordul scris al investigatorului și în conformitate cu Legea cu privire la secretul de stat. Iar potrivit alin. (4), în cazul în care există pericol real pentru viața și sănătatea investigatorului sub acoperire, precum și în cazurile descoperirii identității acestuia, procurorul îl retrage imediat din misiunea sub acoperire.

Subsecvent, în art. 136 alin. (8) CPP și în art. 30 alin. (8) din Legea ASI se relevă că, pentru motive întemeiate, investigatorul sub acoperire poate fi audiat în condițiile Legii cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Prin urmare, cadrul normativ citat permite stabilirea următoarelor drepturi speciale ale agentului sub acoperire, și anume: dreptul de a lua cunoștință cu ordonanța de dispunere a investigației sub acoperire, de a fi informat despre fapta, persoana sau persoanele în privința cărora se dispune investigația sub acoperire, dreptul la instruire inițială și continuă despre scopul, sarcinile și metodele investigației sub acoperire propriu-zise, la protecția confidențialității datelor cu privire la identitatea reală a investigatorului sub acoperire, la includere în programul de protecție în condițiile Legii cu privire la protecția martorilor și altor participanți la proces, nr. 105 din 16.05.2008, dreptul de a refuza executarea indicațiilor scrise ale procurorului, dacă acestea sunt ilegale sau dacă există circumstanțe reale ce pun în pericol viața și sănătatea agentului sub acoperire.

În opinia profesorului Gheorghiu Mateuș, utilizarea investigatorilor sub acoperire este subordonată următoarelor condiții: a) să existe indicii temeinice și concrete că s-a săvârșit sau că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni; b) să privească o faptă care să figureze în lista de infracțiuni conținută de lege; c) să fie necesară; d) să fie autorizată cu respectarea procedurii legale [5, p. 172].

Respectarea cumulativă a condițiilor care încuviințează investigația sub acoperire reprezintă un fundament care oferă agentului sub acoperire o garanție esențială a legitimității activității sale în cadrul urmăririi penale.

Astfel, desemnarea lui potrivit legii, autorizația procurorului, durata măsurii speciale de investigație, instruirea inițială și continuă, interacțiunea pe parcursul activității sale cu membrii grupului de urmărire penală le considerăm ca fiind garanții procesuale menite să asigure securitatea agentului și realizarea scopului și sarcinilor investigației propriu-zise.

Protecția confidențialității datelor cu privire la identitatea reală a agentului reprezintă o garanție procesuală importantă atât din perspectiva securității agentului, cât și din perspectiva acumulării eficiente a datelor cu privire la infracțiuni din mediul operativ al investigației.

Procurorul are dreptul să cunoască adevărata identitate a investigatorului sub acoperire, cu condiția să respecte secretul profesional [6, p. 42].

Tot el se pronunță de îndată, prin ordonanță motivată, autorizând activitățile desfășurate sau, după caz, retrăgând autorizația acordată, în condițiile legii. Procurorului i se oferă un loc central, atât din perspectiva autorizării recurgerii la această procedură particulară, cât și din cea a controlului utilizării ei [7, p. 10].

Conform art. 137 alin. (3) CPP, identitatea investigatorului sub acoperire este cunoscută numai procurorului și poate fi dezvăluită numai cu acordul scris al investigatorului și în conformitate cu Legea cu privire la secretul de stat.

Garanția de protecție a identității investigatorului sub acoperire este asigurată și de Codul de procedură penală; or, informația cu privire la identitatea reală a acestuia constituie secret de stat, divulgarea căreia poate cădea sub incidența art. 344 din Codul penal al Republicii Moldova.

CONCLUZII

Identificarea specificului investigației sub acoperire, ordinea de dispunere și realizare a acesteia, a drepturilor și obligațiilor agentului sub acoperire este necesară pentru cunoașterea statutului procesual al subiectului în mod obiectiv, precum și pentru elucidarea acelor garanții care ar crea un mediu sigur pentru agent în activitatea desfășurată în condițiile legii.

Prin urmare, investigația sub acoperire aduce rezultate scontate doar atunci când agentul sub acoperire își cunoaște drepturile sale, beneficiază de toate garanțiile procesuale și acestea sunt respectate de către procuror și toți membri grupului de urmărire penală, când limitele și sarcinile investigației sub acoperire îi sunt cunoscute și clare.

Referințe:

1. VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București, 1972, p. 75.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251/699. În vigoare din 12.06.2003.
3. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu., VÎZDOAGĂ, T., ROTARU, V., CERBU, A., URSU, S. *Drept procesual penal*. Ed. a 3-a, rev. și completată. Chișinău, 2009, p. 103.
4. Legea privind activitatea specială de investigație, nr. 59 din 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 113-118/373. În vigoare din 08.12.2012.

5. MATEUȚ, Gh. Investigatorii sub acoperire. Utilizarea lor în timpul actelor premergătoare. În: *Revista Dreptul*, 2005, nr. 1, p. 172.
6. BĂRĂSCU, A. *Protecția martorilor – necesitate în combaterea mării criminalități*. București, 2007, p. 42.
7. SUIAN, M. Unele aspecte privind folosirea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor. În: *Penalmente Relevant*, 2016, nr. 2, p. 10.